

er ikke noget negativt og vil sikre den et langt eftermæle. For at komme videre må man imidlertid nok arbejde mere med detailstudier emnemæssigt og lokalt, således at baggrunden for de overordnede beslutninger og tanker kan træde frem og give dem perspektiv. For det generelle overblik vedkommende må man sige, at Troels Finks lille bog fra 1955 om Sønderjylland siden genforeningen fortsat hævder sig som standardværket, bl.a. takket være en syntese, der giver et klart overblik over indbyrdes sammenhænge.

Dorrit Andersen

G. Japsen: *Pastor Jacobsen fra Skærbæk og hans foretagender. Bidrag til det tyske mindretals historie efter 1864.* (Skrifter, udgivne af Historisk Samfund for Sønderjylland. nr. 52, 1980). 214 s., ill.

En af den sønderjyske historieforskningens betydeligste mænd er den nyligt afdøde Gottlieb Japsen. I de senere år koncentrerede han sig om det tyske mindretals historie især i perioden 1864-1920, et emne, der har været næsten ubehandlet både fra dansk og fra tysk side. Desværre nåede Japsen ikke at fuldføre projektet; men heldigvis blev bogen om pastor Jacobsen i Skærbæk færdig.

Pastor Jacobsen var i årene 1895-1903 den nordslesvigske tyskheds fører. Han var selv nordslesviger og opvokset i en dansk præstegård. I hans studietid i Kiel vakte hans begejstring for tidens storgermanske lærdomme; men hans virksomhed i Kiel var ikke kendt i Skærbæk, da han 1884 blev valgt til præst i dette overvejende dansksindede sogn. Jacobsens lidet præstelige opførsel og vandel bragte ham hurtigt i konflikt med sognebør-

nene. Hertil kom hans politiske aktivitet til fordel for tyskheden og hans iværksættelse at storstilede økonomiske foretagender med germaniseringsformål for øje. Økonomien var uholdbar; men regeringen holdt længe hånden over den i alle henseender tvivlsomme Jacobsen, støttede ham og brugte ham som mellemand i en økonomisk transaktion, der dårligt tålte dagens lys. Til sidst prisgav hans beskyttere ham, da situationen var blevet helt uholdbar. Først afskedigedes han som præst – de kirkelige myndigheder havde meget længe været betænkelige ved hans embedsførsel – og et økonomisk sammenbrud for hans ambitiøse foretagender kunne ikke forhindres.

Det er en meget spændende bog, Japsen har skrevet på grundlag af et omfattende, ikke hidtil brugt kildemateriale. Han tegner et fængslende og nuanceret billede af Jacobsens komplicerede personlighed og hans udvikling til stadig mere aggressiv altysker, indtil han efter sammenbruddet delvis fortrød sin virksomhed. De jacobseniske foretagenders udvikling og økonomi er for første gang klarlagt, så godt det kan lade sig gøre; men ikke mindst får bogen kvalitet som et bidrag til tyskhedens historie i Nordslesvig. For første gang er de forskellige holdninger i den tyske lejr undersøgt, således også spillet mellem embedsmændene, de kirkelige myndigheder, Den tyske Forening og regeringen. Der kastes et grelt lys over den grove fortyskningspolitik, som det stadig mere højredrejede og nationalistiske Tysklands embedsmænd førte an i. Japsens bog er således langt mere end en biografi. Forhåbentlig vil denne perspektivrige og vel-skrevne fremstilling inspirere andre historikere til at arbejde videre med disse spørgsmål, f.eks. med Den tyske Forenings historie, som Japsen ikke nåede at afslutte.

Det skal tilføjes, at billedredaktøren Lars N. Henningsen har forsynet bogen med mange og fremragende illustrationer.

Dorrit Andersen

Hans J. Muusmann: *Stavedskov – Ejstrup – Kragelund. Erindringer 1901-73.* (Sønderjyske Levnedsløb. Nr. 20. Historisk Samfund for Sønderjylland, 1980). 189 s., ill.

Historisk Samfund for Sønderjylland har siden 1955 udgivet en serie letlæste biografier og erindringer. Serien dækker efterhånden et bredt spektrum både kronologisk og socialt. I 1978 udkom således socialdemokraten Peter J. Møllers erindringer bl.a. om arbejdsløshedstiden i 1930'erne. Også Muusmanns bog har meget mere end lokal interesse. Den fortæller om en opvækst i et vestslesvigske bondemiljø. Skildringen af barndommen har en almenmenneskelig interesse i barnets oplevelse af et for det meste stærkt følelshæmmet hjem. Derudover bringer bogen mange interessante træk fra dagliglivet. Forfatteren fortæller meget om arbejdsforhold og arbejdsbetingelser, idet han, indtil han selv blev gårdejer i 1920, arbejdede mange forskellige steder for det meste som karl ved landbruget. Under første verdenskrig tog Muusmann som så mange andre til Danmark for at slippe for den tyske militærtjeneste, og han skildrer de sønderjyske desertørers tilværelse i Danmark, noget man sjældent har kunnet læse om. Fra Mellemløstiden skal særlig fremhæves afsnittene om landbrugskrisens virkninger og om Muusmanns tilslutning til LS-bevægelsen. Det sidste emne er også sjældent behandlet i erindringsform. Bogen kan således gøre krav på en mere almen

opmærksomhed, end den lokalitetsfikserede titel lader formode.

Dorrit Andersen

Granit i Angel. Romansk stenhuggerkunst i et sydslesvigske landskab. (Studieafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, 1980). 91 s., ill.

Det sydslesvigske kirkebyggeri i det 12. århundrede indgår i den helhed, det øvrige danske kirkebyggeri udgjorde. Slesvigs bispedømme kan opvise et byggeri, der svarer til tendensen i resten af landet. Derimod var udviklingen i Holsten markant forskellig herfra. Sigtet med det foreliggende værk har været at lave en billedbog med ledsagende tekst om granitkunsten i relieffer og på døbefonte fra kirkerne i Angel. De glimrende sort-hvide fotos, der alle er nyoptaget til bogen af Helge Krempin, kommenteres i en kyndig og velskrevet tekst af Jane Bossen. Der gives en bred indføring i baggrunden for tidens kirkebyggeri og specielt den udsmykningsmæssige side med tolkninger af symbolindholdet i stenhuggerens kunst. Man kan ønske værket en vid udbredelse både nord og syd for grænsen. Et tysk resumé forøger dets anvendelighed.

Dorrit Andersen

Harald Jørgensen, Frants Thygesen og O.M. Olesen (red.): *Egernførde bys historie.* (Studieafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, 1980). 291 s., ill.

Studieafdelingen ved det danske centralbibliotek i Flensborg har tidligere forsøgt at videreføre ældre, kun delvis realiserede planer om udgivelse af danske, historisk-topografiske skildringer